

ਕਲਗੀ

Kalgi

Dr. Anurag Singh

www.archive.org/details/namdhari

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੨੦੦੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕੱਲਗੀ
ਨਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਭਾਈ
ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਕ ਕੱਲਗੀ ਬਾਰੇ ੯ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ
ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਸਤੂ ਵਜੋਂ ਰੱਖਣਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜੀ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।
ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਫੈਸਲਾ ਜਲਦੀ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੌਮ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹੁਣ ੧੪ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਛੁਪੀ ਹੈ।

DOCUMENTS PROVING LIES OF THE PROMOTERS OF FAKE KALGI ON AKAL CHANNEL. It appears that AAKAL CHANNEL has Employed Mr. Harpreet Singh Makhu to Promote Anti-Sikh Activities.

Anurag Singh is with Randhir Singh.

11 Oct 2018 •

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਕ ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤੱਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ੨੦੦੯ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਾਜਿਸ਼ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਚੁੱਪ ਹਨ। ਪੋਸਟ:੯

=====

੨੦੦੯ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨਾਕਾਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ੯ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਸੁਰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਇਸ ਪੋਸਟ ਵਿੱਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਤੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣ:

੧੦੦ ਸੁਨਾਰ ਦੀ ੧ ਲੋਹਾਰ ਦੀ

W.H.Brown (ਡਬਲੀਊ ਐਚ ਬਰਾਊਨ) ਜੋ ਕਿ ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ ਨੇ ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ੮ ਜੂਨ ੧੮੯੮ ਵਿੱਚ ਸਾਊਥ ਕੈਨਿੰਗਸਟਨ ਮਿਊਸੀਅਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੰਗਵਾਈ ਹੈ। ਇਹ ੪ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਦੱਸਤਾਵੇਜ਼ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(੧) ਪਹਿਲਾ ਪੰਨਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ W.H.Brown ਮਿਊਸੀਅਮ ਨੂੰ ੨੧ ਜੂਨ ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨੰਬਰ ੨੭੨੫੭ ਹੈ।

(੨) ਦੂਸਰਾ ਪੰਨਾ Sir John Domelly ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਇਕ ਆਫਿਸ ਨੋਟ ਹੈ ਜੋ ਸਾਫ਼ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤਾ ੧੮੫੦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ W.H.Brown ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਊਸੀਅਮ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਤੀਸਰਾ ਪੰਨਾ W.H.Brown ਦਾ ਨਾਮ, ਪਤਾ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਨਕਾਰੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾ ਮਿਊਸੀਅਮ ਵਿੱਚ ੧੦ ਜੂਨ, ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ੪ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ੧੩ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੮੯੮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

(੪) ਚੌਥੇ ਪੰਨੇ ਉਤੇ ਮਿਊਸੀਅਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੱਲਗੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।

੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦਾ ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਵਾਲੇ ਨਾਇਕ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਬੂਤ ਅਕੱਟ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕ ਹੀ ਸਬੂਤ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਠੋਸ ਜਵਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਨੱਕਲੀ ਪੋਟੀ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਵੇਚਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੂਲ ਪਕੜਿਆ। ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਹੁਣ ਇਹ ਪੋਟੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।

ਕੱਲਰੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਉਤੇ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਜੰਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਇਸ ਕੱਲਰੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ੫ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਜੰਤਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਚਰਚਾ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਕੈਮੀਕਲ ਟੈਸਟ ਹੋਇਆ ਔਰ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਭਰੋਸੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕੋਈ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। ਸੱਭ ਖੱਬਰਾਂ ਨੱਥੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਕੱਲਰੀ ਬਾਰੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਫੈਸਲਾ ਜਲਦੀ ਲਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ੯ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਭੁੱਲ-ਚੁੱਕ ਦੀ ਖਿਮ।

ਅਨੁਰਾਗ ਸਿੰਘ

੧੧.੧੦.੨੦੧੮।

ਪੇਸਟ ਦਾ ਪੰਨਾ: ੨॥

THE TRIBUNE, CHANDIGARH, WEDNESDAY, JULY 1, 2009

Punjab

Guru's Kalgi reaches holy city

VARINDER WALLA
TRIBUNE NEWS SERVICE

AMRITSAR, JUNE 30

The holy Kalgi (plume) of Guru Gobind Singh was brought here today by a research team, comprising Harpreet Singh Sidhu, Punjab cadre DIG, and Kamaljit Singh Boparai, after 160 years.

The Kalgi was handed over to the Jathedar of Akal Takht, Giani Gurbachan Singh, bypassing the SGPC, which had formed a committee to cross-check its authenticity. However, Sikh leaders, including SGPC secretary Dilmegh Singh, HS Bolianna, former OSD to then SGPC president Joginder Singh Vedanti, were present at the Rajasansi International Airport to receive the research committee.

The event was kept a "top secret" and the media was informed at the eleventh hour since earlier efforts of Boparai to bring back the Kalgi had courted controversy. Two years ago, former Jathedar of Akal Takht Bhai Ranjit Singh had called upon the Sikhs to boycott the team.

Researchers claimed that they had pieced together facts bit by bit to examine the authenticity of the Kalgi.

The holy Kalgi of Guru Gobind Singh arrives at the Rajasansi International Airport in Amritsar on Tuesday. Photo: Vishal Kumar

The possession of the Kalgi by Maharaja Ranjit Singh has been proved from the records of the Lahore Durbar and numerous other

sources. Court records of the Lahore Darbar and the daily diary of Faqir Azzuddin testify to the manner in which Maharaja Ranjit Singh daily

paid obeisance to the Kalgi.

The fact that Lord Dalhousie took the possession of the Kalgi and later purchased the same from the Court of Directors of the East India Company was also proved from correspondence between the two parties. That the possession of the Kalgi passed to the daughter of Lord Dalhousie and through her to her husband Col WH Broun. Its possession by Colonel Broun is evident from his correspondence with the Victoria and Albert Museum, London, dated 1898. The keeper of the Asian Department at the Victoria and Albert Museum, in a letter dated January, 2006, made it clear that after Lord Dalhousie's death, the Kalgi, along with other relics of Guru Gobind Singh, passed on to in his family.

The correspondence with the present descendants of Lord Dalhousie (through daughters) proves that the Kalgi was indeed sold by Col Broun, either privately or through an auction. According to the family, many other valuable items, that came in the possession of Col Broun, were sold in a similar manner. Some items that were not sold by Col Broun continue to be in the possession of the family and the Kalgi is not among those.

ਨਕਲੀ ਕੱਲਰੀ ਦਾ ਸੁਆਗਤ।

ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਰੀ ਦੇ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਖੱਬਰਾ:੧।।

MUNISH BYALA/HT

The *kalgi* supposed to be of Guru Gobind Singh being received at Amritsar airport on Tuesday.

'Kalgi' said to be of Guru Gobind back

Kuldeep Mann
Amritsar, June 30

THE "KALGI" (plume) believed to have been worn by Guru Gobind Singh was today brought back from an undisclosed location in Canada and placed for public viewing at Akal Takht.

Akal Takht Jathedar Giani Gurbachan Singh and predecessor Giani Joginder Singh Vedanti received the relic at the Rajasansi international airport from a team of researchers — IPS officer Harpreet Singh Sidhu and Ludhiana-based Kamaljit Singh Boparai.

Describing it as a "holy cause carried out without any vested interest", Sidhu and Boparai said they had started research to locate the "kalgi" and bring it back with help from many quarters.

As per the records of the Dharam Parchar Committee of Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, the plume has been brought back after 160 years.

The "kalgi" belonging to Guru Gobind Singh — also called Kalgidhar Patahab (lord of the plume) — was taken to Sirhind by the Mughal army after the battle of Chamkaur Sahib.

Continued on Page 7

'Kalgi' said to be of Guru Gobind Singh back

Continued from Page 1

From there, it was brought to Lahore and deposited in the "toshakhana".

According to one view, Maharaja Ranjit Singh got its possession when he annexed Lahore in 1799. Another view in DPC records says he reclaimed the "kalgi" along with the Kohinoor and other valuables from the King of Afghanistan.

After the Second Anglo-Sikh war, Punjab was occupied by the British forces under Lord Dalhousie, who took control of the "toshakhana". On his pleas, the East India Company in 1851 granted him permission to buy some articles/relics, including the plume, for his personal collection.

Following Lord Dalhousie's demise, his son-in-law Col WH. Broun in 1898 loaned this "kalgi" to the Victoria and Albert Museum, London, for display.

There is no proper record on how the "kalgi" was retrieved by Col Broun and handed over to his daughters, who finally handed it over to Bamba Duleep Singh, grand-daughter of Maharaja Ranjit Singh and daughter of Duleep Singh.

In 1915, she married Lt Col David Waters, an Army doctor, and shifted to Lahore. She

reportedly displayed the "kalgi" at Gurdwara Shaheedan in Lahore prior to Independence for a couple of days. She passed away in 1957. But, on the basis of her will, her belongings were handed over to her secretary, Pir Karim Baksh Sapra.

Sapra handed over some of Princess' collections to the Pakistan government to be displayed at the National Museum in Lahore. But, he sold the "kalgi" to antique dealers in Lahore from where it was acquired by European collectors.

There is no clear time record about the sale and transfer of "kalgi" to Europe. Even the research team which today brought it back from Canada provided no information on how and why it was shifted to Canada. They refused to disclose the names of the collectors, citing the condition of confidentiality.

Giani Gurbachan Singh, however, approved the authenticity of this relic, maintaining that the photos were verified and accorded authentication by a sub-committee constituted by the SGPC in 2007.

The Jathedar said the decision for the final display of this relic and its preservation would be taken shortly.

tel@hindustantimes.com

ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਖੱਬਰ।।੨।।

Day after, SGPC says Guru's 'kalgi' not to be on public display for now

Jathedar says authentic, Makkar says to be verified; plume to be kept in 'toshakhana'

Kuldeep Mann
Amritsar, July 1

A DAY after creating a hype about the arrival of the "kalgi" (plume) of Guru Gobind Singh from abroad, the Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee today decided to discontinue its display for public viewing at the Akal Takht till its authentication was verified.

SGPC president Avtar Singh Makkar said the "kalgi" would not be put on display after tonight and would be shifted to the 'toshakhana' at Darshni Deoli for about 10 days, during which its authentication would be verified and measures taken for its proper preservation.

Akal Takht Jathedar Giani Gurbachan Singh had yesterday not only gone to the airport to receive the "kalgi" but also claimed it was authentic, before ordering its display at the temporal seat. The "kalgi" was on display since then and was viewed by thousands of devotees throughout the day.

Justifying his move, Makkar said, "After all it's a question of the sentiments of the entire community, keenly waiting to have a look at the holy plume worn by Guru Gobind Singh."

He said besides verification of its authenticity, the proper preservation of the "kalgi" was equally important before placing it for display.

Jathedar Gurbachan Singh, however, said there was no doubt about the authenticity of the "kalgi" and it was being shifted for proper preservation. He said it would be back on display after eight to 10 days.

Former Akal Takht Jathedar Giani Joginder Singh Vedanti said the

Devotees paying obeisance to the holy 'kalgi' (plume) of 10th Sikh Guru Gobind Singh, on display at Akal Takht in Amritsar, on Wednesday.

research team which brought the "kalgi" from abroad must come clean by revealing how they got hold of it.

Ludhiana-based businessman Kamaljit Singh Boparai and IPS officer Harpreet Singh Sidhu refused to disclose the names of its collectors, citing reasons of confidentiality.

"The research team approached me in 2007 with claims they had located the 'kalgi' in Canada. But, now they have created doubts by claiming to have received it from England. Why don't they clear this confusion? What is the reason behind keeping the names of its collectors secret? After all they deserve the praise for keep-

ing this rare relic under safe possession," said Giani Vedanti.

He added that as per the recommendations of an SGPC sub-committee meeting, things should have been put in perspective.

When contacted, Boparai said the authentication of the "kalgi" had already been proved. He admitted that it was in Canada two years back but was shifted to England.

"We have done our duty by Guru's blessings by bringing it back. Now it's up to Akal Takht and SGPC to decide about its preservation and display," he added.

kuldeepm@gmail.com

"Besides verification of authenticity, proper preservation is equally important. After all it's a question of sentiments of the community, waiting to have a look at the holy plume of Guru Gobind Singh."

AVTAR SINGH MAKKAR
SGPC chief

There is no doubt about the authenticity of the 'kalgi' and it is being shifted for proper preservation. It would be back on display after eight to 10 days

JATHEDAR GURBACHAN SINGH
Akal Takht Jathedar

ਨਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅੱਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਹੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਸਮਝੋਤੇ ਵਾਲੀ ਕੱਲਗੀ ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਪਰ ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਖੱਬਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ।।੩।।

SGPC for chemical test of Kalgi

VARINDER WALIA
TRIBUNE NEWS SERVICE

AMRITSAR, JULY 4

SGPC president Avtar Singh has favoured chemical testing of the Kalgi, said to be worn by Guru Gobind Singh, to cross-check its (relic's) age, but the research team comprising Punjab cadre IPS officer Harpreet Singh Sidhu and Kamaljit Singh Boparai have opposed this.

The report prepared by the duo states: "The research team's conscience and belief did not permit it to take samples or dissecting/cutting material from the Kalgi for chemical tests to ascertain its age etc. As the research team is not willing to venture into this area, it is open to Sri Akal Takht Sahib to pursue this option. However, the team said, for the purpose of information, it is pointed out that according to expert opinion there is no chemical test that can be conducted on the Kalgi".

The report claimed that research began on broad parameters and keep-

ing in view verifiable points the search narrowed in a phased manner. "This approach is also the reason that it has taken the research team many years of work in India and overseas to gain possession of the Kalgi".

However, the team in its report has said they did not want to reveal the names of the persons who possessed the relic. "Owing to reasons of confidentiality, the research team regrets that the identity of the collector/group of collectors from whom the possession of the Kalgi was eventually obtained, cannot be disclosed".

The report said the issue was to examine whether the Kalgi recovered by the researchers was indeed the original Kalgi of Guru Gobind Singh. "Quite obviously, there is no eye-witness to prove that the Kalgi is indeed the one worn by Guru Gobind Singh or an unbroken line of publicly documented and acknowledged ownership. Had the matter been public knowledge, the Kalgi could have been recovered many decades earlier. The researchers have therefore pieced together facts to examine the authenticity of the Kalgi".

The report states the possession of the Kalgi by Maharaja Ranjit Singh is proved from the records of the Lahore Durbar and other sources.

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਲਈ ਕੈਮੀਕਲ ਟੈਸਟ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਦੇ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਚੁਨੌਤੀ॥੪॥

Kalgi: Chemical test opposed

MANAV GHUMAN
TRIBUNE NEWS SERVICE

LUDHIANA, JULY 7

If the Kalgi of Guru Gobind Singh does not find place at Sri Akal Takht Sahib, its donor may think of lending it to a museum in the country.

"But subjecting the Kalgi to chemical tests is not acceptable. This will amount to violating the Rehat Maryada," says a donor.

The donor is against the chemical testing of the Kalgi as it will distort its originality.

"It will be against the Marya-

da as it will be dissected for chemical testing. I will like to present the Kalgi of the 10th Guru in its true form," said Kamaljit Singh Boparai, donor at Ludhiana.

"I wanted the Kalgi displayed at Akal Takht. If the SGPC does not change its decision, I might think of lending it to a museum," said Boparai.

Boparai added that he had handed over the Kalgi at Akal Takht on June 30, but instead of displaying it for pilgrims, it had been kept in the store with general items.

He added that some persons were saying the Kalgi was not authentic as Lord Dalhousie's family did not know about its whereabouts while it was in the possession of Lord Dalhousie for quite some time.

Clarifying Boparai said, "Lord Dalhousie's family had no knowledge of the Kalgi after it was taken possession by Col WH Broun from the Victoria and Albert Museum in 1898. The fact that Dalhousie's family did not have knowledge of the Kalgi does not mean it does not exist," he said.

ਪਰ ਨਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੈਸਟ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ।

ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਦੇ ਨਾਇਕ ਕੱਲਗੀ ਦੇ ਕੈਮੀਕਲ ਟੈਸਟ ਤੇ ਇਨਕਾਰੀ॥੫॥

MINUTE PAPER.

Department
of Science and Art.

Registered No. 21 JUN 1898 27257
DEPARTMENT OF
SCIENCE & ART

b. I. Clarke

8 VI 98

*Mr. W. H. Brown is willing to lend a
jewelled dagger + other articles to
Mus*

*Minutes are not to be written on this page or on the enclosed document, but consecutively on
the next and following pages of this Minute Paper.*

Division or Officer.

Date of Reference.

Division or Officer.

Date of Reference.

SR

21 6

MUSEUM 23 JUNE

ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾ ਮਿਊਸੀਅਮ ਨੂੰ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਪੰਨਾ.੧

ਬਰਤਾਨੀਆ

ਬੰਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੁਲਿਸ ਅਹਿਕਾਰੀ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇ। ਇਸਦੀ ਕਲਗੀ ਸ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉੱਚ ਕਲਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਜ ਸਥੇਰੇ ਉੱਚ ਕੇ ਉੱਚ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਵਿਚ ਲਾਭ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਹਏ ਸਨ।

ਇਸ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਚਾਰ ਵਧਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਲਗੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਧਾਵਾਂ ਨੇ ਅੰਸ਼ ਕਰੀ ਸਭਿਆ ਦਾ ਨੇਮਾ ਪ੍ਰਿੰਟ ਜਾਣੀ ਬੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਲਏ ਕੁਝਨੀ ਕਮਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਇਕ ਐਮ. ਪੀ. ਦੇ ਬਿਅਨਾ 'ਤੇ ਵੀ ਤਿੱਥੇ ਬਿਰੂ-ਪੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਸਵਾਲ

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੇ ਕਲਗੀ ਸ: ਬੰਧਾਵਾਂ ਤੇ ਸ: ਜ਼ਿੰਦਾ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਇਹ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਹੈ। ਸਿਹਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਰ ਸੀ। ਜਾ ਨਹੀਂ।

ਗਵਾਚੀਆਂ ਕੜੀਆਂ

ਇਸ ਕਲਗੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ

ਕਲਗੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਗੁਆਚੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਮਿਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਮੱਧ ਰਾਜ ਹਿਸਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਉਪਰੰਤ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਪਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕੁਝੀ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਲਗੀ ਨੂੰ 'ਕਲਗੀ-ਏ-ਕੋਚ' (ਭਾਵ ਕੋਚ ਜਾਂ ਕੋਚ ਦੀ ਕਲਗੀ) ਕਿਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕੁਝੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਸੇ ਕਾ ਸੋਧਨ ਲੋਕਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵਿਚ ਕੀ ਇਹੀ ਕਿਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ: ਤਰਕੀਬਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਪੀ. ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 1975 ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕਨ ਜਾਂ ਕੇ ਉਸ ਭਾਵਨਤ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਸੀ। ਆਰਥ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕੀਤੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਲਗੀ ਲੱਭ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਹ ਇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾਨੀ ਸੋਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲ 'ਤੇ 1976 ਵਿਚ ਰੋਡੀਗਤ ਆਏ, ਜਿਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾ-ਕੋਚ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰ: ਹਰਵੇਸ ਸਿੰਘ, ਸ: ਹਰਵੇਸ ਸਿੰਘ ਫ਼ੀਲਾ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਪੰਜਾਬ, ਸ: ਜੇ. ਐਸ. ਗੋਰਵਾਲਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਅਤੇ ਸ: ਐਮ. ਐਨ. ਰੋਹਾਵਾ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਵਾਲੀ ਕਲਗੀ ਲੱਭਣ ਨਹੀਂ ਬੋਲੀ। ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਰ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਲਗੀ ਦੇ ਲਾਭ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸ: ਤਰਕੀਬਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਭਾ ਦੇ ਕੋਚ ਦੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਲਗੀ ਲਾਭ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਕੋਲ ਨੂੰ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁੱਧ।

ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਲਗੀ ਨੇ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਨੀਮ ਦੇ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲੋਕਨ ਦੇ ਵਿਭਟੇਰੀਆ ਤੇ ਐਲਬਰਟ ਅਸਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਤੇ 12 ਅਕਤੂਬਰ 1898 ਨੂੰ ਲਾਭ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਦੇ ਜਵਾਬੀ ਕਲਗੀ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਐਟ. ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਕਲਗੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਟੀ ਬਾਹਿਜਾਦੀ ਬੰਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਕੀਰ ਲਈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ

ਘਰ ਲੰਘੀ ਸਪੇਟ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਗਵਾਚੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਹਿਜਾਦੀ ਬੰਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਰਪ੍ਰੰਧ ਹੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਲਾਭ ਫ਼ਲਸ਼ੀ ਦੇ ਜਵਾਬੀ ਤੇ ਲਈ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਕੀ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਪੀਤ ਬਲ ਸਪਾ ਕੋਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੋਕਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਐਟੀਕ ਫ਼ੀਲਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਧਾਵਾਂ ਤੇ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇਹ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ। ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਐਟੀਕ ਫ਼ੀਲਾ ਕੋਲ ਬਿਕੀ ਤੇ ਕੀ ਇਹ ਉਹੀ ਕਲਗੀ ਹੈ।

ਇਹ ਐਟੀਕ ਫ਼ੀਲਾ ਕੋਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫ਼ੀਲਾ ਨੂੰ ਕੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲਬਾਦੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਲੜ ਤੋਂ ਕਮੀਤ ਕੜੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਲਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਲਗੀ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਅ ਲਾਹਣੇ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਿੱਥੇ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਿਕਤਾ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਇਤਿਹਾਸ ਸੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਦੀਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਸੋਚੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਉਹੀ ਕਲਗੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਸਿਹਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਵਿਚ ਸੀ।

ਹੁਣ ਕੀਤਾ ਕੀ ਜਾਵੇ?

ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਿਕਤਾ ਜਾਣਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਕੀ ਜਾਵੇ। ਅਜੀ ਲਾਹਣੇ ਦਾ ਕਿ ਸਿਹਤੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ

ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਸ੍ਰੀ ਅਰਜ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਕਮੇਟੀ ਲੋਕਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਭਟੇਰੀਆ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਅ ਪਤ ਦੀ ਇਹ ਜਾਣ ਚਾਹੀਦ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੇ ਉਹ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਣ ਕਿ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਗਵਾਚੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਸਭਾਈ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਜਾਣਨੀ ਕੜੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕਲਗੀ ਉਪਰੰਤ ਕੋਈ ਫ਼ੀਲਾ ਤਾਂ ਦੇਣ ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਨਾਅ ਕੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਿੰਟ ਵਿਚ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਚਰਚੇ

ਇਸ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਕ ਚਾਰਟਰ ਹਵਾਈ ਸਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਸਵਾਰਤ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ: ਪੁਰਾਬ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਹੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਪਰ ਵਾਅਦੇ ਵਿਚ ਦੇਵੇਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ। ਹਵਾ ਵਿਚ 'ਸਕਰੀਨੀਆ' ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਫ਼ਲਸ਼ੀਆਂ ਤੱਥ ਪਹੁੰਚ ਕੀ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਸ: ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦੀ ਵਿਸਾਚਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਕੋਰਿਆ ਨੀਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਸ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਸਤ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪਤਰ ਆਏ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਚੇ ਹੁਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭ ਤੇ ਵਿਚਵਾਸਯੋਗ ਇਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਇਫ਼ ਕਮੇਟੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਉੱਚ ਅਹਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੀਲਾ 'ਤੇ ਬਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟਿਕਤਾ ਤਾਂ ਜਾਚ ਲਵੇ।

-1044, ਕੁਝ ਨਾਲ ਲੱਭਣ, ਲਭਾਨਾ ਕੋਲ, ਖੇਲਾ
ਫ਼ੋਨ: 01628-228555/82168-60000
hulal@gmail.com

ਸਰਗੋਬੀਆਂ
ਰਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲ

ਲਾਹਣੇ ਨੇ ਆਈ। ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਵਸੀਲਤ ਮੁਰਾਬਿਫ਼ ਇਹ ਕਲਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨਸਪਾਰਤ ਸਹਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਪੀਤ ਬਲ ਸਪਾ ਸਿਨ੍ਹਾ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਪਤਾ 104, ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ ਲਾਹੌਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਐਟੀਕ ਫ਼ੀਲਾ (ਪੁਰਾਣਨ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਵਾਜ਼ੀ) ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਲੋਕਨ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ 'ਕਲਗੀ-ਏ-ਕੋਚ' ਇਸ ਦਾ ਨਾਅ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਹੋਣਾ ਸੋਚੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਤੇ ਉਪਕ ਚਾਦੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਭਟੇਰੀਆ ਤੇ ਐਲਬਰਟ ਅਸਾਇਬ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਕੜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ।

ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕਲਗੀ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨਾ 'ਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 1 ਜੁਲਾਈ (ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਾਂਬਾ)-ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਥੇ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅੱਜ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਇਸ ਕਲਗੀ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇ: ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ

ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਮੱਲ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਸਕੱਤਰ ਸ: ਦਿਲਮੋਘ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸ: ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 8 ਤੋਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਬਣ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਕਿੱਤੂ-

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 2 ਕਾਲਮ 3)

ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕਲਗੀ...

(ਸਫ਼ਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸ: ਸਰਨਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਕਲਗੀ ਦੀ ਆਮਦ ਬਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਦੁਬਿਧਾ ਵਿੱਚ ਪਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਸ਼ਾਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਖੱਤਮ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਘੜੀ।

ਨਲਕੀ ਕਿਆ ਹੈ ਅਸਲੀ ਕਿਆ ਹੈ, ਫੈਸਲਾ ਹਵਾ ਵਿੱਚ।।੬।।

ਕਲਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਮਾਮਲਾ ਲਟਕਿਆ

ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 20 ਨੂੰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 10 ਜੁਲਾਈ (ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ)-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਲੱਠੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਬਗੈਰ

ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਅੱਠ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਗਠਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਅੱਠਾਂ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਚਾਰ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਕੱਤਰ ਸ. ਦਿਲਮੇਘ ਸਿੰਘ ਕਨਵੀਨਰ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ. ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ, ਸ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਸ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਬੈਠੇ ਸ. ਦਿਲਮੇਘ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਸੁਖਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਹੋਰ।

ਰਸਵੀਰ: ਨਿਰਮਲ ਸਟੂਡਿਓ

ਕਿਸੇ ਨਿਰਣੇ ਦੇ 2 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 20 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਇਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਲੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਲਗੀ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਵਲੋਂ ਤੋਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ

ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੇਜਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕਲਗੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਘੋਖ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਨੀਤੀ।

ਪੜਤਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੱਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਦੇ ਰਾਜ਼ਦਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਇਸ ਲਈ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਦੀ ਨੀਤੀ।।੭।।

Decision eludes SGPC's panel

SANJAY BUMBROO
TRIBUNE NEWS SERVICE

AMROTSAR, JULY 20

The fact-finding committee formed by the SGPC to know the authenticity of the holy Kalgi (plume) of Guru Gobind Singh failed to reach any conclusion here today.

Besides coordinator of the committee Dalmegh Singh, who is also SGPC secretary, SP Singh, member, National Museum, New Delhi, and eminent scholars Mohan Singh, Sukhdial Singh,

Kalgi Issue

Kamajit Singh Boparai, besides noted researchers Balwant Singh Dhillon, Kripal Singh and Balwant Singh Jaura, were among those present in the meeting.

The researchers had earlier said the detailed physical descriptions of the Kalgi were not available in historical records in Sikh history.

However, the committee members have decided to again hold a meeting in the near future.

ਘੋਖ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀਜੀ ਮੀਟਿੰਗ ।

ਪੜਤਾਲ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਮ ਟਾਲਮ ਟੋਲ ਕਮੇਟੀ॥੯॥

SGPC go-ahead to probe panel despite Jathedar's opposition

RS member says Kalgi not 'genuine'

VARINDER WALIA
TRIBUNE NEWS SERVICE

AMRITSAR, JULY 6

Even as the Jathedar of Akal Takht, Giani Gurbachan Singh, has convened a meeting of Sikh clergy on July 8 here, the SGPC president directed Dalmegh Singh, secretary of the committee, to convene an emergency meeting of the five-member fact-finding committee to check the authenticity of the Kalgi brought by two-member research committee here on June 30 in a "hush-hush manner".

An unsavoury situation has been created in the Panthic circles due to the diametrically opposite stands taken by both the SGPC president and the Jathedar of Akal Takht. The SGPC president told The Tribune that being a supreme Sikh body, it was the fundamental duty of the committee to get the authenticity of Kalgi checked. He alleged that Kamaljit Singh Boparai, one of the two members of the research committee, was in the office of the committee on June 26, but he did not inform him that he was bringing the relic in a chartered plane from New Delhi on June 30. However, the Jathedar claimed that the Kalgi was genuine and anybody could check its record available with him.

Meanwhile, Rajya Sabha member Tar-

lochan Singh, who had visited England in 1975 in search of the Kalgi worn by Guru Gobind Singh, alleged that the relic brought on June 30 did not seem genuine.

The Rajya Sabha member said it was on April 6, 1849, that Punjab was annexed and Maharaja Dilip Singh was deposed. Dr John Logan was appointed Superintendent and Lady Logan was to look after Maharaja Dilip Singh. A list of the artifacts lying in Maharaja Ranjit Singh's Toshakhana was prepared in Persian language by Mir. The

English translation of the list was done by Dr Logan. The Kalgi, Kach (the plume of Guru Gobind Singh) figured in the list. All artifacts were taken to Kolkata and then to London.

In 1965, Dr WC Archer found the holy weapons of Guru Gobind Singh, which were also taken from Toshakhana and these weapons were purchased by the Indian government and were brought to India. These are at present preserved in Anandpur Sahib. He said he had visited London in 1975 and met Kunwar Natwar Singh, who was Deputy High Commissioner. Natwar Singh introduced him to Dr WC Archer and both had dinner at his home with Lady Archer who was in charge of India Office Library. I discussed with Dr Archer about the trace of the Kalgi. Tarlochan Singh claimed that during his visit he met Dr Robert Skeleton, Head of Asia Section of Queen Albert and Victoria Museum.

"Later on, Dr Archer informed me that he met everyone connected with the Lord Dalhousie family and all British families but failed to get any clue about the Kalgi. He was very emphatic that the word Kalgi, Kach could not be retranslated since it was very well examined in 1849 by both Punjabi and English officers."

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤੱਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਕੌਂਸਿਲ ਦਾ ਆਪਸੀ ਤਾਲ ਮੇਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।
ਹਰੇਕ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸਮਾ ਟਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

੧੪ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਅਕਾਲ ਤੱਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਮੇਲ ਦਾ
ਅਭਾਵ ਸੀ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਨੁਕਸਾਨ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ। ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਦੀ? ੧੦।

List of Jewels, Arms, etc.

Received from W. H. Brown, Esq., - 9th June, 1898
for the South Kensington Museum.

✓ Indian Belt - Gold Discs - 20 - each disc with central emerald, surrounded by 6 rubies (but a ruby is missing from one of the discs).

✓ Belt Clasps - Gold. 3 large emeralds, 16 large rubies.

✓ Three Buckles of Belt - Gold - Jewelled with 2 emeralds and 16 rubies.

Limoges Enamel Belt collar; figure of hunter with bow and arrow, two dogs and a wild pig in the collar; round the pedestal 6 figures probably Minerva, Diana, Mercury, Mars, Hercules, and another (rim loose, enamel damaged and missing).

✓ Royal Burmese Gold Basin - studded with rubies round the rim (dented at base).

✓ Gold and Enamelled Amulet - containing Scroll Shah Alim (Persian) (dented and enamel missing).

Seven Indian Daggers:-

✓ (1) White Jade Handle inlaid with gold, decorated with flowers, 4 (one missing) an emerald and 5 rubies at the end of the handle and $\frac{3}{4}$ rubies in the flowers and $\frac{2}{3}$ small rubies at the base of the handle, red velvet scabbard, mounted gold. (detached black bead in paper, blade rusty, 2 flowers detached).

✓ (1) French grey jade handle inlaid with turquoise and rubies, green velvet scabbard mounted gold and inlaid with rubies turquoise and emeralds. (portions of gold mount missing from hilt).

✓ (1) Agate stone handle blade inlaid with gold, red velvet scabbard brass or gold mounted. (gold tip discoloured).

✓ (1) White jade handle, carved flower, red velvet scabbard, mounted with gold wings.

ਪੰਨਾ ੪ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੱਲਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨਵੀਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਖੱਬਰਾ(ਨੰਬੀ ਹਨ) ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼।।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਸਲ ਕਲਗੀ

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ 'ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਸੌਪੇਗਾ

ਜਲੰਧਰ, 21 ਜੁਲਾਈ (ਐੱਚ ਐਸ ਬਾਵਾ)- ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਕਿ ਲਿਆ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੋਪੀ ਗਈ ਕਲਗੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦੀ ਕਲਗੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਸੈਂਟਰ ਅਤੇ ਹੋਲਕਾਸਟ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇ ਸ: ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ

ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਐਂਡ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਸੈਂਟਰ ਐਂਡ ਹੋਲਕਾਸਟ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਵੱਲੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ: ਪਰਮਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ: ਅਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੌਢਾ ਅਤੇ ਸ: ਸਿਮਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਖੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀ ਹੁਣ ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਸ: ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ 'ਸਬੂਤ' ਅੱਜ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਪਦਿਆਂ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਸੈਂਟਰ ਅਤੇ ਹੋਲਕਾਸਟ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ: (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 10 'ਤੇ)

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ 'ਸਿੱਖ ਹੈਰੀਟੇਜ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਸੌਪੇਗਾ

(ਸਫਾ 3 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪਰਮਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੋ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਪਾਰਾਏ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ: ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆਈ ਗਈ ਇਹ ਕਲਗੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਉਕਤ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਘੋਖ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ 1851 ਵਿਚ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲਾਹੜਾ ਫਲਹੌਜੀ ਨੂੰ ਸੌਪੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ੀਸ਼ ਦੀ ਕਲਗੀਗਲਾਸ ਪਿਉਮੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ। ਇਸ ਕਲਗੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਲਾਹੜਾ ਫਲਹੌਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਸਮਾਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 9 ਜੂਨ, 1898 ਨੂੰ ਲਾਹੜਾ ਫਲਹੌਜੀ ਦੇ ਸਥਾਈ ਕਰਨਲ ਹਰਲਿਊ ਐਚ ਬਰਾਊਨ ਨੇ ਜ਼ਬਾਨ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਐਂਡ ਐਲਬਰਟ' ਅਜਾਇਬਘਰ ਕੋਲ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ

ਅਮਾਨਤ ਵਜੋਂ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੀਸਟ ਕਲਗੀ' ਗੁਰੂ ਗੋਲਡ ਹੈਂਡਲ ਕਲਗੀ ਕਹਿ ਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਲਗੀ ਚਾਦੀ ਦੀ ਇਕ ਨੱਕਾਸ਼ੀਦਾਰ ਫ਼ੋਬੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ। ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ 12 ਅਕਤੂਬਰ, 1898 ਨੂੰ ਕਲਗੀ ਸਮੇਤ ਉਕਤ ਸਾਗੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਜਾਇਬਘਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨਲ ਬਰਾਊਨ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਜਾਇਬਘਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਾਪਸੀ ਮਗਰੋਂ ਕਲਗੀ ਕਿੱਥੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਰਨਟਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਪਾਰਾਏ ਨੇ ਉਕਤ ਅਜਾਇਬਘਰ ਤੋਂ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਅਜਾਇਬਘਰ ਨੇ 11.8.1999 ਨੂੰ ਸ: ਬਪਾਰਾਏ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਾਇਬਘਰ ਕੋਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿ ਸ:

ਬਪਾਰਾਏ ਅਤੇ ਸ: ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਇਹ ਕਲਗੀ ਫਿਰ ਕਿੱਥੋਂ ਲਿਆਈ, ਸ: ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ: ਬਲਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਬੂਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਲਗੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੰਬੰਧੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਪੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਗੀ ਦੀ ਰਸਾਇਣਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ: ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੋਲਡੀ, ਸ: ਅਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੌਢਾ ਅਤੇ ਸ: ਸਿਮਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਖੇਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

੧੪ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਸਬੂਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਉਹ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਖੋਜਾਰਥੀਆ ਲਈ ਜੰਤਕ ਕਰੇ॥੧੧॥

‘ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੀ ‘ਕਲਗੀ’ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ’

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਅਹਿਮ ਇਕਸ਼ਾਫ਼

ਵੈਨਕੂਵਰ, 20 ਜੁਲਾਈ (ਪ੍ਰ) ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ - ਗਿਆਰ ਵਰ ‘ਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖ ‘ਚ ਚੜ੍ਹਦਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲਗੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਵਾਂ ਸੋਚ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਸਰੀ ਦੇ ਹਰਿਮੰਤਰ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀ ਕਲਗੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ‘ਚ ਅਹਿਮ ਤੋਬ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛੁਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ‘ਚ ਮੌਜੂਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਿਕ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦੀ ਕਲਗੀ ਬਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਤੇ ‘ਸ਼ਬਦਾਰ’ ਵਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਕਲਗੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ‘ਚ ਵੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ‘ਸ਼ਬਦਾਰ’ ਬਣਿਆ। ਡਾ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਕਲਗੀ ਸਬੰਧੀ ਘੜੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਫੇਰ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸ. ਚੇਨਣ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਸੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਵੈਟੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਹਰਿਮੰਤਰ ਵਾਲੇ ਸ. ਚੇਨਣ ਸਿੰਘ 1999 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਕਲਗੀ 300 ਸਾਲਾ ਖ਼ਾੜਸਾ ਸਾਜਨਾ

ਸਰੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦੇ ਘਰ ਲਈ ਗਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲਗੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਆਂਦੀ ਕਲਗੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਦਿਹਾੜੇ ‘ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸਮਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਸਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਗਨੈਂਡ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਸਨ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ 2003 ਦੀ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਦੁਬਾਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੇ ‘ਬਾਊਂਜੀ’ ਨਾਮਕ ਸ਼ਖਸ ਕੋਲ ਸੰਭਾਲੀ ਗਈ। ਇਥੇ ਸਿਕਰਟੇਰੀ ਹੋ ਕੇ ਸੰਨ 2008 ਵਿਚ ਸ. ਕੇਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਪਾਰਾਇ ਵਿਹੀ ਕਲਗੀ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਲਿਆਣ ਲਈ ਉਤਾਰਵੇਲੇ ਸਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਲੈਟਰ ਹੋਡ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਪੇਨਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੀਡੀਆ ‘ਚ ਨਜ਼ਰ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਮ ‘ਬਦਲ’ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਸਬੰਧੀ ਕਲਗੀ ਲਿਆਣ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪੱਛਰਬਾਰ ਨਾਲ ਸ. ਬੰਪਾਰਾਇ ਦੀ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ‘ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਚ ਕਿਸੇ ਬਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਬੰਧਿਤ ‘ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਮ’ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ। ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਲਗੀ ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਕੁਵੈਟੀ ‘ਚ ਸ. ਚੇਨਣ ਸਿੰਘ ‘ਚੰਨ’ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੀ ਦੁਲਾਈ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ‘ਚ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। (ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 2 ‘ਤੇ)

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਅਹਿਮ ਇਕਸ਼ਾਫ਼

(ਸਫ਼ਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਿਕ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦੀ ਕਲਗੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ‘ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੀ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਪੰਨ ਕਲਗੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਇਗਨੈਂਡ ਦੇ ਅਲਬਰਟ ਮਿਊਚੀਅਰ ‘ਚ ਸਾਂਝੀ ਗਈ ਸ਼ਾਹ ਫ਼ਲਹੀ ਵੱਲੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਕਲਗੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਨ 1976 ‘ਤੇ ਕੁੰਮ ਹੈ। ਡਾ. ਚੰਨ ਵੱਲੋਂ ਕਲਗੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਹਰੀਦਾਸ ਸਿੰਘ ਬੀਬੇਲਿਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਲਗੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਬਸਵਾੜਾ ‘ਚ ਉਹ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕਲਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿੰਘ ਬੰਪਾਰਾਇ ਦੀ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ‘ਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀਰਸ ਹੀ ਸਬੰਧਿਤ ਸੰਸਾਰ ਸਿੰਘ ਭਾਮਗੜੀਆ ਹੋਏ, ਜਿਥੇ ਕਲਗੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ‘ਚ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਤਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਲਗੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਲਈ, ਜੋ ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰੋਪ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਹੋਈ ਹੋਈ, ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਵੀਰ ਦਲੀਪ ਕੰਠ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਪੁੱਜੀ,

ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਆ ਵੇਸਟ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਉਹ 1952 ਈ. ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਲਗੀ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਾਬ ਪੀਰ ਬਖਸ਼ ਕੋਲ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਸ. ਚੇਨਣ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਲਗੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹਰ ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ‘ਕੋਮੀ ਵਸੀਅਤ’ ਵਜੋਂ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਰੱਖੀ। ਡਾ. ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਕਿ ਸ. ਚੰਨ ਦੀ ਕਲਗੀ ਸਬੰਧੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੇ ਕਲਗੀ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ‘ਚ ਏਨਾ ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਅਸਲ ‘ਚ ਸ. ਚੰਨ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਛੁਪਾਉਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਚਾਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੇਨਣ ਸਿੰਘ ਚੰਨ 11 ਜੁਲਾਈ 2004 ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦਗਵਾਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਵੈਟੀ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਸਾਂਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ. ਚੰਨ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਖੁਦ ‘ਸਿੱਖ ਅਜਾਇਬ ਘਰ’ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੋਲ ਕਣਨ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ‘ਤੇ ਟੀਕੀਡਣਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਥਨਬੰਤ ਦਿਹਾੜੇ ਕਾਬਲ ਅਖਿਆ ਸੋਝ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਨਕਲੀ ਨੇ ਅਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਲਰੀ ਕਾਲੀ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਤ ਦੀ ਨਾਕਾਮ।

ਨੱਕਲੀ ਅਸਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕਵਾਇਦ।।੧੨।।

UK family denies donating kalgi

Khushwant Singh | THE

Chandigarh: In a fresh twist to the raging controversy over the authenticity of 10th Sikh master Guru Gobind Singh's kalgi (plume), and in what could cause a huge embarrassment to the Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee (SGPC), a UK-based family

FAITH FACTOR

has asserted that they neither donated it nor claimed it to be that of the Guru. It was simply "handed over" for a chemical test in the Cambridge, UK, to determine its authenticity, they said.

"Please note that at no point have we claimed that the kalgi is that of Guru

Gobind Singhji. We do believe that it dates back to 1800s (Guru Gobind Singh died in 1708), but have no documentary support for this and are no experts in the field," Atam Singh Sandhu, the elder son of late Chanan Singh Chan, an eminent UK-based collector of Sikh heritage items, told *The Times of India*.

► 'Boparai wanted to test kalgi', P 2

'Boparai wanted to test kalgi for age, authenticity'

Khushwant Singh | THE

Chandigarh: In his reply to a TOI questionnaire on the controversy over 10th Sikh master Guru Gobind Singh's kalgi (plume) via e-mail, Sandhu wrote, "My father passed away (five years ago) before he was

able to document the plume's origins. I speak as his eldest son. Mr Boparai (a member of the SGPC committee which brought the kalgi to India) had wanted to test the kalgi for its age and authenticity and we allowed him to conduct that testing in the UK. This was

earlier this year in the Cambridge. We did had no idea that it had left the country (despite several assurances that we would be informed if the kalgi were to be tested anywhere other than the Cambridge) until we saw reports in the Indian media," he wrote.

The row over the authenticity of the plume had erupted immediately after the SGPC committee had brought the plume to India on June 30. The flap in Sikh circles over its authenticity has forcing the SGPC to set up a fact finding committee.

ਜਿੱਥੋਂ ਨਕਲੀ ਕੱਲਗੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਉਹ ਪਰਵਾਰ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ।

ਜਿਹੜੇ ਪਰਵਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕੱਲਗੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਉਸ ਕੋਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਪੇਸ਼ੀ ਹਰਿਦਾਸ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੀ?।।੧੩।।

TO BE PRESERVED.

Form 416
Adm.

1. Reg
2. A. M.
10/ June 1898

DEPARTMENT OF SCIENCE AND ART
STOREKEEPER'S OFFICE.

DEPARTMENT OF
7 JUNE 92580
SCIENCE & ART

Art Museum Division.

REPORT ON OBJECTS, RECEIVED FROM—

NAME	ADDRESS
W. H. Brown Esq	Colston Haddington N. B

Minutes are not to be written on this page, but consecutively on the following pages of this paper.

OBJECTS.*

Number.   A Collection of Jewels and Arms as detailed
on attached list

J.S.

Acknowledged 16/6/98

Delivered to Art Museum

Received by J.S.

10 June 1898

16 June 1898

13th October 1898

ਪੰਨਾ ੩

Mr John Donnelly.

Mr W. H. Brown, a relative of the late Marquis of Dalhousie, called at the Museum on Monday respecting a collection of jewelled arms, etc. made by the Marquis when in India before 1850.

I have inspected the objects and recommend that a small selection of them should be received on loan, including a cup and thumb ring, each made from a separate emerald, dagger, gold Ceylon bowl, a Limoges salt cellar, and two 18th cent^y English watches. These will not occupy much space and room can be found for them.

As Mr Brown is leaving London tomorrow night it is necessary that immediate action should be taken.

C. J. Jones

5 June 1898

Notes

Please send tomorrow morning at ten to No 33 Duke Street St James, and receive from Mr W. H. Brown, on approval for loan, one jewelled dagger, a gold jewelled bowl and other small objects.

C. J. Jones

Noted to send

This is all right I think

Kalgi issue: SGPC forms 5-member committee

VARINDER WALIA
TRIBUNE NEWS SERVICE

AMRITSAR, JULY 3

SGPC president Avtar Singh today formed a five-member high-level committee of Sikh intellectuals to check authenticity of the Kalgi.

Jathedar Akal Takht Giani Gurbachan Singh had received the relic at the Rajasansi Airport without taking the committee into confidence.

The SGPC president said the way the relic was brought in a chartered plane from New Delhi without taking the committee into confidence smacks of suspicion. He said both Harprit Singh Sidhu, a Punjab cadre IPS officer, and Kamaljit Singh Boparai were not coming forward to reveal the name of the per-

son who possessed it.

"After all it is a matter related to the sentiments of crores of people and nobody could be allowed to hurt them", he said. "Why the chartered plane was hired from New Delhi?" asked the SGPC president. He said the SGPC had received a number of complaints from the Sikh masses in this regard.

The fact-finding committee is comprised Kirpal Singh, Balwant Singh Dhillon, Dilmegh Singh, Sukhdyal Singh and Chawla. The probe committee will submit its report to the committee shortly.

Former Jathedar Akal Takht Bhai Ranjit Singh also raised questions on the authenticity of the relic. There are many "missing links" in the story, narrated by the committee.

ਕੱਲਗੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ੫ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗੱਠਣ।

WON'T REVEAL 'KALGI' SOURCE, SAYS PROCURER

HT Correspondent

■ chdnewsdesk@hindustantimes.com

AMRITSAR: It seems the mystery over the authenticity of the kalgi (plume) said to have belonged to Guru Gobind Singh is not going to be resolved any time soon.

One of the two researchers who arranged its return from England, on Monday refused to tell a Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee panel who he got it from. Kamaljit Singh Boparai, who appeared before the panel constituted to ascertain the article's authenticity, said he had promised confidentiality to the person who had it in his possession. The panel has decided to do "deep research" on the matter, taking help from England-based Sikhs. Regarding a proposed carbon-dating test to determine the age of the kalgi, there is still no consensus.

ਸਬੂਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ। ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਗੁਪਤ ਗਿਆਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰਾਪ ਸੀ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾਮੁਕਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆਂ।

ਗੁਪਤ ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਪਤ ਦਾਨ, ਗੁਪਤ ਸਮਝੋਤਾ, ਪਰ ਕੱਲਗੀ ਅਸਲੀ। ਸਾਡੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਇਸ ਵਪਾਰੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ੧੪।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੋਂ ਆਈ ਕਲਗੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਘੱਖਣ ਲਈ ਹੋਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ 'ਚ ਅੱਜ ਹੋਈ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ: ਦਲਮੇਘ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤਸਵੀਰ: ਨਿਰਮਲ ਸਟੂਡੀਓ

ਕਲਗੀ ਬਾਰੇ ਮੀਟਿੰਗ ਫਿਰ ਬੇਸਿੱਟਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, 20 ਜੁਲਾਈ (ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਾਬਾ)-ਬਰਤਾਨੀਆ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਲਗੀ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਘੱਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਥੇ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਘੱਖ ਉਪਰੰਤ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਇਕੱਤਰਤਾ ਹਾਲ 'ਚ ਹੋਈ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ: ਦਲਮੇਘ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕੱਤਰਤਾ 'ਚ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਸ: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਡਾ: ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਥਿੱਲੋਂ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਡਾ: ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ: ਸੁਖਦਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਸ: ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸ: ਐਸ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ: ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਓਪਰਾਣੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਮੀਟਿੰਗ ਉਪਰੰਤ

ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸ: ਦਲਮੇਘ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਕਈ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਸੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਸ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਘੱਖਣ 'ਤੇ ਫਿਲਹਾਲ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਉਕਤ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਲਗੀ ਨੂੰ ਰੁਝ ਸਮਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਂਝ ਵੀ ਕਲਗੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਬੰਧੀ ਤੱਥ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਥੇ ਜੇਜੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਲਗੀ ਦੇ ਹੱਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਨਹਿਰੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਇਹ ਕਲਗੀ ਦਾ ਹੱਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸਿਲਵਰ (ਚਾਂਦੀ) ਰੰਗ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਿਦਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਲਗੀ ਦੇ ਡਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਕਲਗੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਟਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੱਸਲੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜੰਤਕ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ: "meetings are for eating and cheating."

ਅਖ਼ਬਾਰੀ ਦਾਅਵੇ ਚਲਾਉਣ ਤੇ ਬਾਅਦ ਨਤੀਜਾ ਜੀਰੋ॥੧੫॥